

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาหาความสัมพันธ์ (Descriptive Correlation Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความผูกพันต่อครอบครัว การสื่อสารในครอบครัว และทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น และศึกษาความสัมพันธ์และความสามารถในการทำนายทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น ของความผูกพันต่อครอบครัว การสื่อสารในครอบครัวของ และปัจจัยส่วนบุคคลของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ วัยรุ่นที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อาราม ซึ่งมีอายุ 15-18 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา จำนวน 205 คน โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 1 ชุด สำหรับให้วัยรุ่นตอบ แบ่งเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 คือข้อมูลส่วนบุคคลของวัยรุ่นและบิดามารดา ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความผูกพันต่อครอบครัวของวัยรุ่น ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวตามการรับรู้ของวัยรุ่น ส่วนที่ 4 แบบสอบถามทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น แบบสอบถามทั้งหมดได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน หลังจากนั้นได้นำมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนปราชญ์กัลยาณี ทั้งเพศชายและหญิงในอัตราส่วนเท่า ๆ กัน และอาศัยอยู่กับบิดามารดา จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามความผูกพันต่อครอบครัวเท่ากับ .83 แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัวตามการรับรู้ของวัยรุ่น เท่ากับ .76 แบบสอบถามทักษะชีวิตของวัยรุ่น เท่ากับ .83

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows สถิติที่ใช้ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าพิสัย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย คือเป็นเพศชาย ร้อยละ 42.40 และเพศหญิงร้อยละ 57.60 มีอายุ 15-18 ปีอายุเฉลี่ย 16.40 ปีมีระดับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5, 6 ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 31.70, 34.60, 33.70 และเป็นลูกคนโตถึงร้อยละ 62.40 เป็นลูกคนที่ 2 ร้อยละ 23.40 บิดามารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 29.30 และ 28.30

2. กลุ่มตัวอย่างมีความผูกพันต่อครอบครัวสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 105.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.80 และเมื่อจำแนกเป็นระดับพบว่า วัยรุ่นมีคะแนนความผูกพันต่อครอบครัวในระดับสูงมากที่สุด ร้อยละ 66.40 เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การใช้เวลาร่วมกัน สายสัมพันธ์ทางอารมณ์ และพื้นที่ส่วนบุคคล ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ การตัดสินใจ การคบเพื่อน และความสนใจและการสนทนา และการกลุ่มตัวอย่างรับรู้ว่าการสื่อสารในครอบครัวดี โดยมีค่าเฉลี่ย 45.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.10 เมื่อจำแนกเป็นระดับพบว่า มีคะแนนการสื่อสารในครอบครัวในระดับดีและดีมากเท่ากันคือร้อยละ 34.70 เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การอยู่บนหัวข้อสนทนา และทักษะการฟัง ตามลำดับ ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ ทักษะการพูด และการเปิดเผยตนเอง และมีคะแนนทักษะชีวิตพื้นฐานปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 151.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.80 และเมื่อจำแนกเป็นระดับพบว่า มีทักษะชีวิตในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 55.60 เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคม และความตระหนักรู้ในตนตามลำดับ ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นคือ การสื่อสารในครอบครัว ($r = .368, p < .01$) ความผูกพันต่อครอบครัว ($r = .317, p < .01$) อายุของวัยรุ่น ($r = .160, p < .05$) และการศึกษาของวัยรุ่น ($r = -.162, p < .05$)

4. การสื่อสารในครอบครัว ความผูกพันต่อครอบครัว อายุของวัยรุ่น และการศึกษาของวัยรุ่น สามารถร่วมกันทำนายทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นได้ร้อยละ 17.50 โดยที่การสื่อสารในครอบครัวเป็นเพียงปัจจัยเดียวที่สามารถทำนายทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

อภิปรายผล

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำมาใช้ในการอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อดังนี้

1. ความผูกพันต่อครอบครัว การสื่อสารในครอบครัว และทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น

1.1 ความผูกพันต่อครอบครัวของวัยรุ่น จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าวัยรุ่นมีความผูกพันต่อครอบครัวสูง เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การใช้เวลาร่วมกัน สายสัมพันธ์ทางอารมณ์ และพื้นที่ส่วนบุคคล ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

คือ การตัดสินใจ การคบเพื่อน และความสนใจและการค้นหาการ สามารถอธิบายได้ว่า การที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่กับบิดามารดา เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ จะสามารถทำหน้าที่ได้ดีกว่าครอบครัวที่ย่ำร้าง แยกกันอยู่ เพราะการที่บิดามารดาคอยช่วยกันเอาใจใส่ดูแลบุตรจะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความอบอุ่น มีความผูกพันรักใคร่กัน (สุพัตรา สุภาพ, 2536) สอดคล้องกับการศึกษาของ อรุณศรี เตรีซหังส์, รุจา ภูโพนุลย์, ชื่นฤดี กองตระกูล และจิรา อ่อนไหว (2543) ที่พบว่า บุตรที่อาศัยอยู่กับบิดามารดาส่วนใหญ่จะรับรู้ว่าการครอบครัวมีความผูกพัน และมีการทำหน้าที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของอัญชลี ศิลเกษ, กัลยา อันชื่นและวัชรภรณ์ ลือโรสงค์ (2539) ที่ทำการศึกษพบว่านักเรียนมัธยมในเขตเมืองอุบลราชธานีที่อาศัยอยู่กับบิดามารดา มีลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัวดีกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ หอพัก และนักเรียนที่มีครอบครัวแตกแยก และชื่นสมล อุกฤษฏ์วิริยะ (2543) ที่พบว่าเยาวชนอายุ 15-17 ปี ที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวระดับปานกลางถึงสูง จากผลการวิจัยครั้งนี้ ด้านที่มีคะแนนสูงกว่าด้านอื่น ๆ คือ การใช้เวลาร่วมกัน สายสัมพันธ์ทางอารมณ์ และพื้นที่ส่วนบุคคลนั้นอาจเนื่องจาก ลักษณะของครอบครัวไทยปัจจุบันเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่มากนัก บิดามารดามจึงมีเวลาเพียงพอที่จะดูแลเอาใจใส่และใช้เวลาแก่บุตรวัยรุ่นอย่างเพียงพอ ประกอบกับการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นมีหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เข้าถึงทุกกลุ่มชนชั้น ทั้งสื่อเชิงวิชาการ บทความ หนังสือวารสารต่าง ๆ จนกระทั่งถึงในรูปแบบของความรู้ที่สอดแทรกผ่านความบันเทิงเช่นละคร โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น และบิดามารดาของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปานกลางถึงสูง มีเพียงประมาณร้อยละ 20 เท่านั้นที่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย การที่มีการศึกษานั้นทำให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจสื่อต่าง ๆ ได้ดีขึ้น อีกทั้งยังมีความสามารถในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้วัยรุ่นได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมเช่นการจัดหาห้องหรือพื้นที่ส่วนตัวแก่วัยรุ่น เป็นต้น ส่วนในด้านที่มีคะแนนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ การตัดสินใจ การคบเพื่อน และความสนใจและการค้นหาการนั้นอาจเนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นบุตรคนแรก บิดามารดายังขาดประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตร ทำให้พ่อแม่ให้ความสนใจและมีความคาดหวังกับบุตรมากกว่าลูกคนถัดมา (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545) จึงควบคุมคอยดูแลทุกอย่างใกล้ชิด ในเรื่องการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ การเลือกคบเพื่อน การมีกิจกรรมและงานอดิเรก เพราะความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงต่าง ๆ ของช่วงวัยรุ่นที่บิดามารดาได้รับผ่านสื่อต่าง ๆ นั้น อาจทำให้บิดามารดาที่มีความคาดหวังกับบุตรมาก มีความกังวลเกี่ยวกับการคบเพื่อนที่ไม่ดีและนำไปสู่การมีกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม อีกทั้งในปัจจุบันการแข่งขันทางการศึกษามีมากขึ้นซึ่งในช่วงมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นเป็นช่วงเวลาที่สำคัญต่ออนาคตทางการศึกษาและการประกอบอาชีพของวัยรุ่น บิดามารดาที่มีความคาดหวังต่อบุตรสูง

จึงอาจเข้มงวดเรื่องการศึกษา มากกว่าการส่งเสริมกิจกรรมสันตนาการหรือการมีกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อนตามที่วัยรุ่นชอบ

1.2 การสื่อสารในครอบครัวของวัยรุ่นพบว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้การสื่อสารในครอบครัวในระดับ ดี เมื่อเปรียบเทียบกับรายด้าน ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การอยู่บนหัวข้อสนทนา และทักษะการฟัง ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ ทักษะการพูด และการเปิดเผยตนเอง สามารถอธิบายว่า เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเลือกเฉพาะวัยรุ่นที่อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา ถือเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ซึ่งครอบครัวที่สมบูรณ์ส่วนใหญ่จะรับรู้ว่าการครอบครัวมีสัมพันธภาพดี และมีการปฏิบัติหน้าที่ดี (อรุณศรี เตรีขหงส์, รุจา ภูไพบูลย์, ชื่นฤดี คงตระกูล และจิรา อ่อนไหว, 2543) เพราะการที่วัยรุ่นจะรับรู้การปฏิบัติหน้าที่และความผูกพันที่ดีได้นั้นจะต้องผ่านกระบวนการสื่อสารที่ดีนั่นเอง หากครอบครัวมีการสื่อสารที่ไม่ดี วัยรุ่นก็จะไม่สามารถรับรู้สัมพันธภาพที่ดีได้ สอดคล้องกับคำกล่าวของโอลสัน และทอรัล (Olson & Gorall, 2003) ที่ว่า ครอบครัวที่มีการทำหน้าที่ด้านความผูกพันต่อครอบครัวไม่ดี มักเป็นครอบครัวที่มีทักษะการสื่อสารไม่เหมาะสม และการวิจัยครั้งนี้ บิดามารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาปานกลางและสูง ทำให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจแหล่งความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นได้ดี และการที่มีการศึกษานั้นก็ทำให้สามารถมีงานและสร้างรายได้เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว จึงไม่เกิดความเครียดต่าง ๆ อันเนื่องมาจากความยากจน เช่น ความเครียดและการเจ็บป่วยทางจิต (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2544) การที่ไม่ต้องเครียดและดิ้นรนกับความอยู่รอดมากนักทำให้บิดามารดามีเวลาในการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสารที่ดีกับบุตรวัยรุ่น โดยใช้ความรู้และทักษะที่มีได้ สอดคล้องกับการวิจัยของ วุฒิสักด์ แดงเหลือง (2547) ที่พบว่าวัยรุ่นชายที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรับรู้การสื่อสารในครอบครัวในระดับปานกลาง และการศึกษาของบิดามารดาที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารเชิงบวกและเชิงลบในครอบครัว โดยบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาสูงมีการสื่อสารเชิงบวกในครอบครัวมากที่สุด และบิดามารดาที่มีการศึกษาดำมีการสื่อสารเชิงลบในครอบครัว มากที่สุด ในส่วนด้านที่มีคะแนนมากกว่าด้านอื่น ๆ คือทักษะการฟังและการอยู่บนหัวข้อสนทมนั้น อาจเนื่องจากการวิจัย ครั้งนี้เป็นครอบครัวที่มีความผูกพันต่อกันสูง จึงแสดงความสนใจเอาใจใส่ตั้งใจรับฟังและเข้าใจความรู้สึกกันดี มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในส่วนด้านที่มีคะแนนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือทักษะการพูดและการเปิดเผยตนเองนั้นอาจเนื่องจาก การที่ครอบครัวมีความผูกพันต่อกันมาก จึงไม่กล้าพูดและแสดงความรู้สึกในทางลบต่อกัน เพราะเกรงจะทำให้เกิดความไม่พอใจ ไม่สบายใจ หรือสูญเสียสัมพันธภาพที่ดีต่อกันไป

1.3 ทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนทักษะชีวิตพื้นฐานปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคม และความตระหนักรู้ในตนตามลำดับ ด้านที่มีร้อยละของค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ สามารถอภิปรายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นช่วงวัยรุ่นตอนกลาง ซึ่งตามระยะพัฒนาการนั้นแม้ว่าวัยรุ่นตอนกลางจะมีความสามารถในการพัฒนาทางด้านความคิด และความสามารถคิดเชิงเหตุผลแล้ว แต่การพัฒนาการทางอารมณ์ที่สมบูรณ์ การจัดการความคิดอย่างเป็นระบบ การใช้เหตุผล การรู้จักปรับตัวและความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จะพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์ในระยะวัยรุ่นตอนปลาย (Humburg, 1998 อ้างถึงใน อริญญา แพจุ้ย, 2544) สอดคล้องกับการศึกษาของชูพงษ์ โคตรพัฒนานนท์ (2543) ที่ศึกษาทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนกลาง พบว่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีคะแนนสูงกว่าด้านอื่น ๆ คือ ความภูมิใจในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนด้านที่มีคะแนนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ ความคิดสร้างสรรค์ และวินัย โสโหม (2545) ได้ศึกษาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนทักษะชีวิตอยู่ในระดับปาน ด้านที่มีคะแนนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือความคิดวิเคราะห์วิจารณ์และความคิดสร้างสรรค์ และการศึกษาของกาญจนา สุกผล (2547) พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีทักษะชีวิตด้านความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ความคิดสร้างสรรค์และการจัดการกับอารมณ์และความเครียดมีคะแนนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ และศึกษาทักษะชีวิตของสรนันท์ สุพรรณรัตนรัฐ (2546) ที่ศึกษาทักษะชีวิตของนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งจัดเป็นช่วงวัยรุ่นตอนปลาย พบว่ามีคะแนนทักษะชีวิตในระดับสูง ยกเว้นด้าน การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ที่มีคะแนนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจคือเมื่อพิจารณาผลการวิจัยครั้งนี้และผลการวิจัยที่ผ่านมา มีความสอดคล้องกันคือพบว่า ทักษะชีวิตด้านความคิดสร้างสรรค์เป็นปัจจัยที่วัยรุ่นมีคะแนนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้อธิบายว่าอาจเนื่องจากการเลี้ยงดูของบิดามารดา เพราะเมื่อพิจารณาการทำหน้าที่ด้านความผูกพันต่อครอบครัว พบว่าด้านที่มีคะแนนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ การตัดสินใจ และการทำหน้าที่ของครอบครัวด้านสื่อสารในครอบครัว ด้านที่มีคะแนนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ ทักษะการพูดและการเปิดเผยตนเอง ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของวัยรุ่น เพราะการสร้างบรรยากาศที่เป็นอิสระ ปลอดภัย ฝึกหัดให้บุตรช่วยเหลือตนเองมากที่สุด เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก จะทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2541)

2. ความสัมพันธ์และความสามารถในการทำนาย ระหว่างความผูกพันต่อครอบครัว การสื่อสารในครอบครัว และปัจจัยส่วนบุคคล กับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น

2.1 การสื่อสารในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานและสามารถทำนาย ทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นได้ เพราะการสื่อสารคือกระบวนการที่มีความสำคัญกระบวนการหนึ่ง ของครอบครัว ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ในครอบครัว ล้วนผ่านกระบวนการสื่อสาร ทักษะการสื่อสารที่ดีจึง ช่วยให้วัตถุประสงค์ของกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวได้บรรลุตามที่ตั้งใจไว้ ทำให้เกิดความเข้าใจอัน ดีต่อกัน มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว การสื่อสารที่ดี จะช่วยทำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถ ปรับตัวกับภาวะตึงเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและการพัฒนาการของชีวิต (Bomar, 1996) นอกจากนี้ พูนสุข ช่วยทอง (2548) ยังกล่าวว่าการสื่อสารในครอบครัวที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิด ความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดการยอมรับยึดหยุ่น ประนีประนอมพร้อมที่จะปรับใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัว อย่างมีความสุข เป็นรากฐานที่สำคัญที่จะทำให้ครอบครัวมีความรักความเข้าใจต่อกัน เป็นพลังให้ สมาชิกในครอบครัวออกไปมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกได้อย่างมั่นคง เพราะรับรู้และตระหนักดี ว่า หากประสบผลสำเร็จก็มีครอบครัวคอยชื่นชมให้กำลังใจ หรือแม้ประสบปัญหาอุปสรรคก็มี ครอบครัวที่อบอุ่นคอยประคับประคองให้กำลังใจ เปรียบเสมือนภูมิคุ้มกันที่ดีทางสังคม สอดคล้อง กับการศึกษาของวรรณดี หมู่เย็น (2543) ที่ศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่ส่งเสริมความ ฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การสื่อสารเชิงบวกจากบิดาและ มารดาสามารถร่วมกับ การสื่อสารทางลบจากบิดาและมารดา ในการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ ของวัยรุ่นได้ร้อยละ 12.23 ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์นี้เป็นสิ่งเดียวกับทักษะชีวิต (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, 2543) และการศึกษาของดวงรัตน์ มีประเสริฐ (2546) ได้ศึกษาพฤติกรรมใน ครอบครัวกับสุขภาพจิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนชลประทานวิทยา นนทบุรี พบว่าการสื่อสารระหว่างบิดามารดาที่ดีจะทำให้นักเรียนมีสุขภาพจิตดีกว่านักเรียนที่บิดามารดา มีการสื่อสารในระดับปานกลาง และพบว่าบิดากับนักเรียนมีการสื่อสารที่ดีจะมีสุขภาพจิตดีกว่านักเรียนที่ การสื่อสารกับบิดาอยู่ในระดับปานกลางและพบว่า การสื่อสารที่ดีระหว่างนักเรียนกับมารดาจะทำให้ นักเรียนมีสุขภาพจิตดีกว่านักเรียนที่มีการสื่อสารกับมารดาอยู่ในระดับปานกลางและระดับไม่ดี และ การสื่อสารกับบิดาสามารถทำนายสุขภาพจิตของนักเรียนได้ร้อยละ 2.60 การศึกษาการพัฒนาทักษะ ทางจิตสังคมในวัยรุ่นของจอห์นและฮัท (Jones & Houts, 1992) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การสื่อสารระหว่างบิดามารดาและบุตรกับทักษะทางสังคมของวัยรุ่นพบว่าบิดามารดาที่มีทักษะการ สื่อสารไม่ดียังจะสามารถทำนายทักษะทางสังคมของวัยรุ่นในสองประเด็นคือ ความสามารถในการ แสดงออกและ การมีความรู้สึกอ่อนไหว เชื่อและรักผู้อื่นได้ง่ายและมาก และวุฒิศักดิ์ แดงเหลือง (2547) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัว

กับพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนชาย พบว่า ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นมีความสัมพันธ์ทางลบกับความก้าวร้าวของเยาวชนชาย และสามารถร่วมทำนายความก้าวร้าวของเยาวชนชายได้ ร้อยละ 36.9

2.2 ความผูกพันต่อครอบครัวมีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นแต่ไม่สามารถทำนายทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นได้ อาจเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ความผูกพันต่อครอบครัวมีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น ($r = .317, p < .01$) น้อยกว่าการสื่อสารในครอบครัว ($r = .368, p < .01$) ซึ่งเป็นตัวแปรต้นเหมือนกัน และระดับความสัมพันธ์ต่อทักษะชีวิตพื้นฐานก็มีระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ รวมทั้งความผูกพันต่อครอบครัวและการสื่อสารในครอบครัวก็มีความสัมพันธ์ต่อกัน แม้ว่าจะไม่มากเกินค่าที่ยอมรับได้ ($< .8$) แต่ก็อาจทำให้ความผูกพันต่อครอบครัวซึ่งมีระดับความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานต่ำกว่าการสื่อสารในครอบครัว ไม่สามารถเข้าร่วมทำนายทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้

หรืออาจเนื่องจากข้อจำกัดของการศึกษาครั้งนี้ที่ไม่สามารถศึกษาความสัมพันธ์ในลักษณะเส้นโค้งได้ จึงทำให้ไม่สามารถเห็นความสามารถในการทำนายทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น เพราะตามแนวคิดของ Circumplex Model of Marital and Family System นั้นกล่าวว่าการที่สมาชิกในครอบครัวมีความผูกพันต่อครอบครัว จะทำให้สมาชิกจะมีความรู้สึกได้รับความรัก สนับสนุน เอาใจใส่ แต่ถ้ามักเกินไป จะทำให้สมาชิกนั้นรู้สึกจืดจางรักภักดีต่อครอบครัว เห็นดีเห็นงามไปกับครอบครัวมากจนรู้สึกลำบากใจ เมื่อต้องออกไปมีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกครอบครัว เพราะห่วงกังวลกับความรู้สึก ความเชื่อและ ความพึงพอใจของคนในครอบครัว รวมทั้งขาดประสบการณ์ในการคิด ตัดสินใจด้วยตนเองอย่างอิสระ (Nichols & Schwartz, 1991) สอดคล้องกับข้อคิดเห็นของวันเพ็ญ บุญประกอบ (2544) ที่ว่าปัจจุบันสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนไป วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป บิดามารดามีการศึกษามากขึ้น สามารถซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น จึงมีกิจกรรมและเวลาในการฝึกฝนการช่วยงานบ้าน หรือการช่วยตนเองในเรื่องต่าง ๆ น้อยลง เช่นการประกอบอาหาร การซักรีดเสื้อผ้า บิดามารดาที่ให้ความรักกับลูกมากเกินไปจนยอมตามลูกมากเกินไป ละเลยการวางขอบเขตพฤติกรรม ไม่ฝึกวินัยกับลูก เด็กจึงขาดการฝึกฝนอบรมในการรอคอย การยับยั้งชั่งใจและการควบคุมตนเองไม่เข้าใจจิตใจผู้อื่น มีปัญหาด้านมนุษยสัมพันธ์

ซึ่งไม่สอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่านที่ศึกษาการทำหน้าที่ของครอบครัวด้านความผูกพันต่อครอบครัวที่พบว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานของ Circumplex Model of Marital and Family System คือ ความผูกพันต่อครอบครัวเป็นแหล่งสนับสนุน เป็นปัจจัยปกป้อง และเป็นตัวชีวิตที่สำคัญที่แสดงถึงการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกและเป็นแบบเส้นตรงกับการพัฒนาการ และความสามารถในการปรับตัวและเผชิญปัญหาต่าง ๆ ของวัยรุ่น (Bear, 2002) เช่นการศึกษาของ พิโรซาร์และพิโรซาร์ (Perosa & Perosa, 1993) พบว่า วัยรุ่นที่มี

ความผูกพันต่อครอบครัวสูง จะสามารถปรับตัวทางบวก และพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองได้ดี วัยรุ่นที่มีความผูกพันต่อครอบครัวสูงจะกลับไปหาการสนับสนุนจากครอบครัวเมื่อเกิดความเครียด และต้องเผชิญปัญหามากกว่าการหลีกเลี่ยงปัญหาโดยการใช้จ่ายเสพติดหรือแอลกอฮอล์ ความผูกพันต่อครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการปรับตัว และการเผชิญปัญหาของวัยรุ่น

2.3 ปัจจัยส่วนบุคคลบางประการ

อายุ มีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นในระดับต่ำ และไม่สามารถทำนายทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นได้ อาจเนื่องจาก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนกลางเหมือนกัน และมีช่วงอายุที่ใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ยังไม่เห็นความแตกต่างของการมีทักษะชีวิตอย่างชัดเจน ระดับความสัมพันธ์จึงอยู่ในระดับต่ำ สำหรับการวิจัยครั้งนี้อายุของวัยรุ่นจึงไม่สามารถทำนายทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นได้ สอดคล้องกับการศึกษาของวริญญา อรรถยุกต์ (2542) พบว่าวัยรุ่นชายที่ติดสารเสพติดและไม่ติดสารเสพติดที่มีระดับอายุที่แตกต่างกัน มีทักษะชีวิตไม่แตกต่างกันและ การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้นของจงกลณี ดุษฎีเจริญ (2540) พบว่านักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีความสามารถในการปรับตัวไม่แตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ นววิวรรณ คล้ายนาค (2543) ที่พบว่าอายุของหญิงให้บริการทางเพศที่มารับการรักษาในโรงพยาบาลบางรัก กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทักษะชีวิต อาจเพราะในหญิงบริการที่ศึกษามีช่วงอายุที่แตกต่างกันมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

การศึกษาของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น ในระดับต่ำ และไม่สามารถทำนาย ทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นได้ อาจเนื่องจากปัจจัยครั้งนี้ระดับชั้นที่ศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีระดับชั้นที่ใกล้เคียงกัน คือในช่วงมัธยมศึกษาปลายเพียง สามชั้น และจัดเป็นกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางเหมือนกัน การพัฒนาการจึงใกล้เคียงกัน ความแตกต่างจึงน้อย ความสัมพันธ์จึงอยู่ในระดับต่ำ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ การศึกษาของวัยรุ่นจึงไม่สามารถทำนายทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นได้ ดังนั้นหากศึกษาทักษะชีวิตในช่วงชั้นที่ห่างกันมากขึ้นก็อาจพบความสัมพันธ์ได้ สอดคล้องกับการศึกษาของจงกลณี ดุษฎีเจริญ (2540) ที่ศึกษาพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีระดับชั้นแตกต่างกันมีความสามารถในการปรับตัวไม่แตกต่างกัน วริญญา อรรถยุกต์ (2542) ได้ศึกษาทักษะชีวิตของวัยรุ่นชายที่ไม่ใช้ยาเสพติด พบว่า วัยรุ่นชายที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีคะแนนทักษะชีวิตสูงกว่านักเรียนที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และการศึกษาของ กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526) ที่ศึกษาความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายพบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกันมีความสามารถ

ในการปรับตัวต่างกัน

เพศไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น สามารถอธิบายได้ว่าได้ เนื่องจากปัจจุบันสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยเปลี่ยนไป ชายและหญิงมีฐานะเท่าเทียมกัน และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็น โรงเรียนสหศึกษา ชายและหญิงจึงได้รับโอกาสในการแสดงออก มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อย่างเท่าเทียมและความเชื่อแต่เดิมที่ส่งเสริมความสามารถเพศชายให้ได้เรียนสูงและมีงานดี ๆ ทำและเพศหญิงต้องอยู่ทำงานบ้านได้เปลี่ยนไป ทำให้พ่อแม่ปัจจุบันสนใจเอาใจใส่ในการส่งเสริมพัฒนาการความสามารถของลูกทุกเพศ ทำให้วัยรุ่นหญิงและชายได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับการศึกษาของกุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526) และจงกลนี ดุษฎีเจริญ (2540) ที่พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีเพศต่างกันมีความสามารถในการปรับตัวไม่ต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของวัญเพ็ญ ไส้ไหม (2545) และกาญจนา สุภผล (2547) ที่พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเพศหญิงมีทักษะชีวิตดีกว่าเพศชาย และสรนันท์ สุพรรณรัตนรัฐ (2546) ที่ศึกษาทักษะชีวิตของนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตหญิงมีคะแนนทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ การสร้างสัมพันธภาพ ความตระหนักรู้ในตนเอง และความเห็นใจผู้อื่นดีกว่านิสิตชาย

ลำดับที่เกิดไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น สามารถอธิบายได้ว่า เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไป การสื่อสารต่าง ๆ สามารถทำได้โดยง่าย บิดามารดามีการศึกษาสูงขึ้น และส่วนใหญ่มีลูก 1-2 คนเท่านั้น บิดามารดาจึงสนใจและส่งเสริมพัฒนาการของบุตรทุกคนตามความสามารถและความเหมาะสมมากขึ้น เด็กทุกคนในครอบครัวได้รับความรักความเอาใจใส่ไม่แตกต่างกัน เพราะพ่อแม่มีความรู้ในการพัฒนาบุตรอย่างเหมาะสม มีเศรษฐกิจที่สามารถดูแลเด็กได้ดีขึ้น จำนวนบุตรไม่มากจนเกินความสามารถ ที่บิดามารดาจะมีโอกาสใกล้ชิดกับบุตรเป็นรายบุคคล สามารถพูดคุยรับฟังความคิดเห็นของบุตร ให้การชี้แนะการดำเนินชีวิตและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มีผลให้วัยรุ่นที่มีลำดับที่เกิดต่างกันมีทักษะชีวิตไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของวัญเพ็ญ ไส้ไหม (2545) ที่พบว่าเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีลำดับที่เกิดต่างกัน มีทักษะชีวิตไม่แตกต่างกัน และการศึกษาของ จงกลนี ดุษฎีเจริญ (2540) และ อรพินทร์ ชูชมและอังฉรา สุธรรมย์ (2533) ที่ศึกษาพบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีลำดับที่เกิดต่างกัน มีความสามารถในการปรับตัวไม่แตกต่างกัน

การศึกษาของบิดามารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นสามารถอธิบายได้ว่าแม้การศึกษาของบิดามารดา จะมีผลต่อการเข้าถึง และเข้าใจความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นผ่านสื่อต่าง ๆ ได้มากขึ้น แต่ปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร รูปแบบการสื่อสารมีหลากหลาย สามารถเข้าถึงทุกกลุ่มชนชั้น และการเรียนรู้ก็ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในสถานศึกษา

เท่านั้น การศึกษาของบิดามารดาจึงเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ปัจจัยด้านอื่น ๆ ทำหน้าที่ได้ดี หรือช่วยเสริมปัจจัยด้านอื่น ๆ แต่ไม่สามารถมีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้ สอดคล้องกับ การศึกษาของวันเพ็ญ ไส้ไหม (2545) ที่ศึกษาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสหศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนที่มีระดับการศึกษาของบิดามารดาต่างกัน มีคะแนนทักษะชีวิตไม่แตกต่างกัน และวรรณดี หมู่เย็น (2543) ที่พบว่านักเรียนวัยรุ่นที่มี ระดับการศึกษาของบิดามารดา ระดับสูงและระดับกลาง มีความฉลาดทางอารมณ์ไม่ต่างจากนักเรียนที่มีระดับการศึกษาของบิดามารดาในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และระดับการศึกษาของบิดามารดา ไม่สามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า วัยรุ่นมีระดับความผูกพันต่อครอบครัวในระดับสูง มีคุณภาพการสื่อสารในครอบครัวดี และมีระดับทักษะชีวิตในระดับปานกลางหรือปกติ เป็นส่วนใหญ่ และการสื่อสารในครอบครัว ความผูกพันต่อครอบครัว อายุของวัยรุ่น และการศึกษาของวัยรุ่น สามารถร่วมกันทำนายทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่นได้ ร้อยละ 17.50 ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะการปฏิบัติการดูแลครอบครัวดังนี้

ด้านการปฏิบัติการพยาบาล

1. พยาบาลควรให้ความรู้วัยรุ่นและครอบครัวเกี่ยวกับการทำหน้าที่ด้านความผูกพันต่อครอบครัว เพื่อเป็นแหล่งสนับสนุนให้มีความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาด้านอื่น ๆ และด้านที่ควรให้ความสนใจและส่งเสริมมากกว่าด้านอื่นมากกว่า คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านทักษะการสร้างสัมพันธภาพ และด้านความสนใจและการค้นหาการ
2. พยาบาลควรให้ความสนใจในการพิจารณาและส่งเสริมทักษะการสื่อสารของครอบครัว เพราะปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดระหว่างสมาชิกในครอบครัวล้วนผ่านกระบวนการสื่อสารทั้งสิ้น หากครอบครัวมีทักษะการสื่อสารที่ดีก็จะเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดี สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความสุขและมีการพัฒนาการที่ดี ด้านที่ควรสนใจและให้การส่งเสริมมากกว่าด้านอื่น ๆ คือ ด้านทักษะการพูด และด้านการเปิดเผยตนเอง
3. ในการดูแลครอบครัว นั้นควรส่งเสริมให้ครอบครัวได้ตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตของบุตร โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์ และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ เพราะพบว่าวัยรุ่นยังมีความสามารถน้อยกว่าด้านอื่น ๆ และทั้งสององค์ประกอบถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพราะเป็นองค์ประกอบร่วมกับทุก ๆ องค์ประกอบของทักษะชีวิตพื้นฐาน โดยการส่งเสริมครอบครัวให้แสดงความรักความอบอุ่นอย่างเพียงพอและเหมาะสม และ

ใช้ทักษะการสื่อสารทางบวก เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด และตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาด้วยตนเองให้เหมาะสมกับช่วงวัย มีพ่อแม่เป็นที่ปรึกษา โดยที่พ่อแม่จะต้องสร้างสัมพันธภาพให้เด็กเกิดความไว้วางใจ เช่นการให้ความรักความเข้าใจ การไปเที่ยวด้วยกัน มีกิจกรรมร่วมกันให้มากขึ้น เปิดโอกาสให้ลูกชวนเพื่อนมาร่วมกิจกรรมที่บ้าน รวมทั้ง สนใจและส่งเสริมสิ่งที่ลูกชอบเป็นต้น

ด้านการวิจัย

1. การศึกษาทักษะการสื่อสารในครอบครัวที่การปฏิบัติของบิดามารดา โดยการสังเกต หรือสัมภาษณ์ เพิ่มเติม อาจจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากกว่า เพราะไม่ต้องผ่านกระบวนการการรับรู้ของวัยรุ่นและความคาดเคลื่อนที่อาจเกิดจากวิธีการเก็บข้อมูลแบบให้ผู้ตอบตอบด้วยตนเอง (Self-Report)

2. เนื่องจากการศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ในเชิงเส้นตรง จึงใช้ข้อมูลในลักษณะของคะแนนต่อเนื่อง แต่ได้จัดระดับคะแนนของตัวแปรที่ศึกษาคือความผูกพันต่อครอบครัวและการสื่อสารในครอบครัว เพื่อให้เห็นภาพกว้าง ๆ จึงนำเกณฑ์ของผู้สร้างเครื่องมือที่ตั้งไว้ซึ่งเกิดจากระบวนการสร้างเครื่องมือในต่างประเทศมาปรับสัดส่วนให้สอดคล้องกับจำนวนข้อคำถามของเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้าง ช่วงคะแนนจึงไม่เท่ากันซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกับที่ผู้สร้างเครื่องมือกำหนดไว้ ดังนั้นสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไปควร พัฒนาเกณฑ์การแบ่งระดับจากบริบทของสังคมไทย เพื่อเป็นการทดสอบว่าแนวคิด Circumplex Model of Marital and Family System นั้นเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยหรือไม่